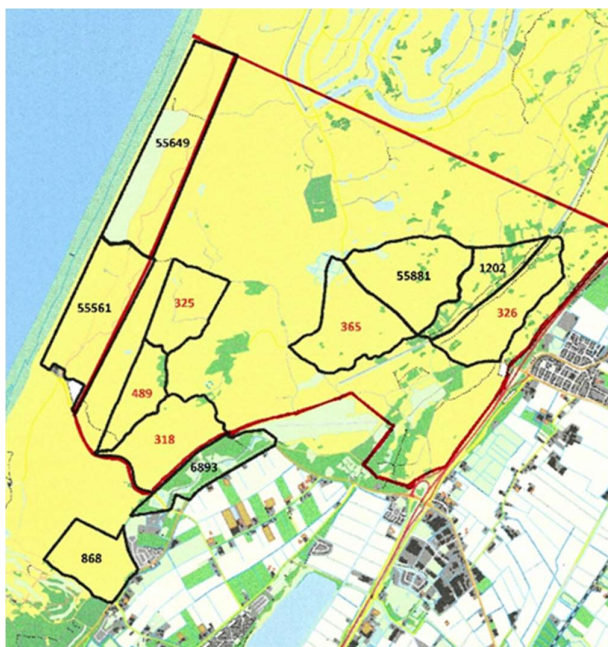

Broedvogels in AWD-zuid sterk achteruitgegaan

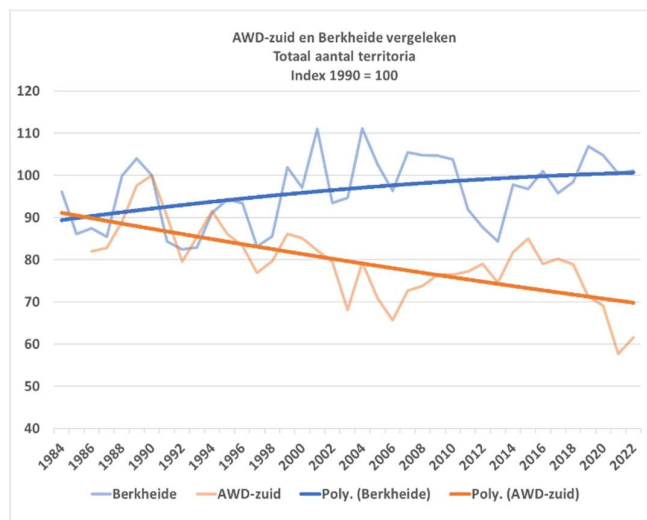
Leo Schaap

Wie de verslagen van de broedvogelinventarisaties leest zal het opvallen dat er uit de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD-zuid) nauwelijks positieve trends te melden zijn. Sinds 1986 worden daar vijf kavels met een oppervlakte van 212 ha jaarlijks volgens BMP normen geïnventariseerd. Dit zijn Gijs Kokkieshoek, Boeveld-west, Wolfsveld-west, de Westhoek en het Hoegatterduin. Er is dus veel materiaal beschikbaar om de broedvogelgegevens te vergelijken met andere gebieden. Goede mogelijkheden daartoe bieden de openbare gegevens van de Vogelwerkgroep Berkheide (www.vwgberkheide.nl) voor Berkheide en Coepelduynen, en de recente inventarisatie van de Boswachterij Noordwijk (Zuyderduyn et al.2022). Figuur 1 geeft de ligging van deze kavels.

Figuur 1:
Plattegrond met grenzen van AWD zuid (rood) en de 5 referentie plots: 318=Gijs Kokkieshoek, 326=Hoegatterduin, 325=Wolfsveld-west, 365=de Westhoek, 489=Boeveld-west. Andere BMP plots: 868=De Blink, 1202=Schrama, 55649=Luchterduinen-noord, 55561=Luchterduinen-zuid, 55881=Vinkenbaandriften.

Figuur 2 laat de geïndexeerde vergelijking zien tussen alle getelde territoria van Berkheide en AWD-zuid. Berkheide wordt jaarlijks bijna vlak dekkend geïnventariseerd (900 van de 1000 ha) terwijl dat voor de zuidelijke AWD minder is (212 van de 1000 ha). Hoewel er inmiddels meer plots worden geïnventariseerd, zijn hun tijdreeksen te kort om in de vergelijking te betrekken maar ze bieden wel vergelijkingsmateriaal voor recentere jaren. Er zijn nogal wat verschillen tussen de twee gebieden. Berkheide kent

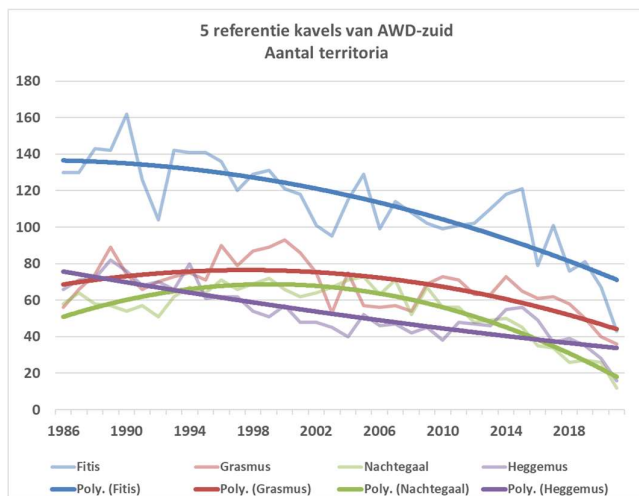
Figuur 2: Aantal territoria van AWD-zuid en Berkheide geïndexeerd en vergeleken tussen 1984 en 2022

infiltratieplassen, heeft meer vochtige duinvalleien en heeft een zeereep die in de tellingen wordt meegenomen. Daardoor komen er in Berkheide meer soorten voor dan in het relatief droge en kale AWD-zuid. Hoewel er in Berkheide voor beheer ook begrazing wordt toegepast, lopen er geen Damherten rond!

De grafiek leert ons dat de broedvogelstand in Berkheide zich positief ontwikkelt, plus 10% als de trendlijn wordt gevolgd. AWD-zuid ontwikkelt zich echter sterk negatief, min 20% over een periode van 36 jaar. We zien aan de grafiek dat vanaf 2015, na een aanvankelijke toename, een extreme afname zichtbaar is. Dit is het jaar waarin het aantal Damherten op zijn hoogtepunt is gekomen. Ondanks dat ze sinds 2016 worden bejaagd blijft de graasdruk in de BMP kavels onverminderd hoog. Pas in 2022 kon in de BMP kavels een aanzienlijke reductie worden vastgesteld (Schaap 2022).

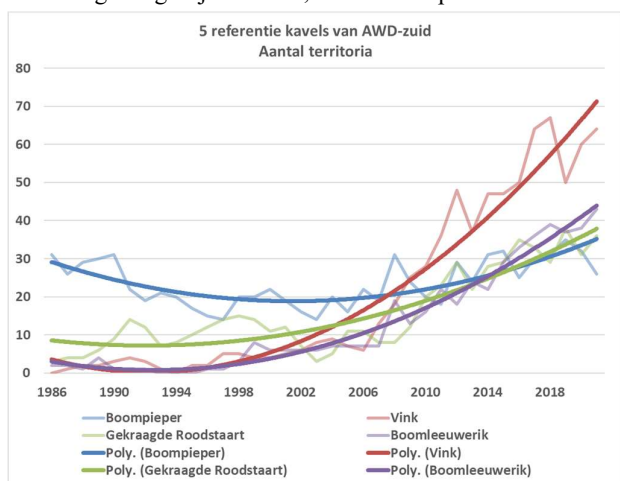
Opvallend is verder dat de pieken en dalen van beide grafieken goed met elkaar overeenkomen. Dit geeft vertrouwen in de kwaliteit van de inventarisaties. Tegenvallende en goede jaren worden in beide gebieden geregistreerd. De oorzaken zullen vooral extern zijn, het slechte weer in het voorjaar, een strenge winter of problemen in de overwinteringsgebieden, ze laten zich in beide gebieden in min of meerdere mate gelden. De afname van het aantal broedvogels wordt vooral gedeeld door de veel voorkomende vogels van het struweel. Met name Fitis, Grasmus, Nachtegaal en Heggenmus. Figuur 3 laat daarvan de grafieken zien. Daarnaast is een aantal vogels in de onderzochte periode inmiddels verdwenen of geminimaliseerd.

Figuur 3: Verloop van het aantal territoria van Fitis, Grasmus, Nachtegaal en Heggemus tussen 1986 en 2021

Hieronder vallen bijvoorbeeld Tapuit, Zomertortel, Fazant, Sprinkhaanzanger en Graspieper. Maar ook Winterkoning, Tjiftjaf en Roodborst doen het rondt slecht. De afnames zijn tegen landelijke trends in of veel sterker dan de landelijke trends en trends in nabijgelegen gebieden zoals Berkheide, Coepelduynen en Boswachterij Noordwijk. Vooral de afname van de Fitis hakt erin. Ooit was de Fitis verreweg de talrijkste broedvogel in AWD-zuid en deze is nu ingehaald, wie had dat ooit kunnen denken, door de Vink die in 1986 nog niet eens in de lijst van broedvogels voorkwam. Ondanks de sterke afname van het aantal broedvogels zijn er ook winnaars te melden. Vink, Gekraagde Roodstaart en Boomleeuwerik zijn in AWD-zuid sterk vertegenwoordigd, veel sterker dan in Berkheide, Boswachterij Noordwijk of Coepelduynen. Figuur 4 laat de groei van deze winnaars in grafiekvorm zien. De Boompieper lijkt zich te herstellen en laat een geringe groei zien maar vergeleken met de andere gebieden doet hij het zeer goed. Vreemd genoeg blijven Kneu, Roodborsttapuit en

Figuur 4: Verloop van het aantal territoria van Vink, Gekraagde Roodstaart, Boompieper en Boomleeuwerik tussen 1986 en 2021.

Braamsluiper min of meer stabiel ondanks dat ook zij afhankelijk zijn van het struweel. Als de broedvogeldichtheid (alle broedvogels in 2021) wordt vergeleken dan komt de AWD-zuid er slecht uit. De dichtheid van de 5 kavels is 222 territoria/100ha, van de Boswachterij Noordwijk is dat 352/100ha, Coepelduynen 228/100ha en van

Berkheide 468/100ha. Hoewel de gebieden zich niet een op een laten vergelijken zijn de verschillen erg groot behalve voor de Coepelduynen. Ook als AWD-zuid wordt vergroot met kavels die in 2021 zijn geïnventariseerd (Luchter Zeeduin, Vinkenbaandriften en Schrama) tot 448 ha dan blijft een groot verschil bestaan met de Boswachterij Noordwijk en Berkheide. De Coepelduynen kent nauwelijks opgaande begroeiing, Gekraagde Roodstaart en Boompieper bijvoorbeeld, komen er in 2021 niet voor. Als de vogels van laag struweel vergeleken worden, dan steekt de Coepelduynen met kop en schouders uit boven de 5 kavels van AWD-zuid.

De sterke achteruitgang van de broedvogels van AWD-zuid wordt ongetwijfeld sterk beïnvloed door de graasdruk van de Damherten die jarenlang erg hoog is geweest. Veel struweel, zowel hoog als laag, is weggevreten, veel struiken zoals Duindoorn, Vlier en Kardinaalsmuts zijn tegen de grond gewerkt en hebben het loodje gelegd. De achteruitgang van het struweel is versterkt door het succesvol bestrijden van de Amerikaanse Vogelkers dat rond 2010 plaatsvond. Daardoor ontstond ruimte in dicht struweel zodat de Damherten er gemakkelijk bij konden (Schaap 2015). Toch roept de vergelijking met het duingebied Berkheide ook andere vragen op. Figuur 2 laat zien dat de achteruitgang al eind jaren tachtig en jaren negentig begon toen het aantal Damherten, zeker in de zuidelijke AWD, nog minimaal was.

Het is goed mogelijk dat andere factoren zoals de toename van natuurlijke verstuing in de zuidelijke AWD een rol speelt (Schaap & van Til 2019 en Arens et al. 2017). Ook de factor recreatie mag niet onderschat worden. Van de Coepelduynen, Boswachterij Noordwijk en Berkheide zijn grote delen afgesloten voor het publiek en andere delen zijn alleen toegankelijk op wegen en paden. Weliswaar is de AWD verboden voor honden en fietsers, maar struiken in het gebied, ook in de broedtijd, is toegestaan terwijl de recreatiedruk ook in de AWD sterk is toegenomen.

De verontrustende cijfers over de broedvogelstand in de AWD-zuid vragen om nader onderzoek en extra aandacht en maatregelen voor het herstel van deze duinen.

Literatuur:

- Arens, S.M., M. van Til & M. Nijssen 2017. Beheeradvies activering eolische dynamiek duinen Noordwijk. VBNE, Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren, Driebergen.
- Vogelwerkgroep Berkheide. Broedvogelgegevens Berkheide en Coepelduynen. www.vwgberkheide.nl
- Schaap L. en Hageman G. 2015. Hoekgatterduin, de invloed van Amerikaanse Vogelkersbestrijding nader bekeken. De Strandloper 47 (1): 22-25. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Schaap L. & M. van Til 2019. Broedvogelontwikkeling in het Langevelderduin en De Blink. Inclusief de BMP-resultaten van 2018. De Strandloper 51 (1): 22-28. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
- Schaap L. 2022. Damherten geteld, een positief vervolg. De Strandloper 54 (3): 12-13. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
- Zuyderduyn C., L.H.J. Schaap en G.J.A. de Croock 2022. Broedvogels van de Boswachterij Noordwijk 2021. Rapport van 26 januari 2022, Staatsbosbeheer Noordwijk en de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

